

A leszakadó társadalmi csoportok fejlesztési lehetőségeinek vizsgálata Belső-Somogy hátrányos helyzetű kistelepülésein

Bognár Mária

Témavezető: Dr. habil. Németh Balázs Bánk

Pécsi Tudományegyetem

Bölcsészet - és Társadalomtudományi Kar

„Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

2024

Alacsony iskolázottság

Munkahely hiány

Tartós munkanélküliség

Szegénység

**Gyorsabb egészségromlás,
fiatalok halálozása**

**Társadalmi újratermelés –
nincs kiút?**

**Demográfiai-, szociális-,
szegregációs és társadalmi
problémák**

Rossz lakhatási körülmények

Rossz egészségügyi ellátás

Elvándorlás jelensége

**Modern infrastruktúra elemek
hiánya**

**Ez mind hátráltatja a terület
fejlődését és a jobb
életkörülmények megteremtését.**

HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TÉRSÉGEK PROBLÉMÁI

Hatások a diákok jövőbeli lehetőségeire és esélyeire:

- ▶ **Előfordulhat alacsonyabb oktatási színvonal**
- ▶ **Rossz oktatási infrastruktúra, tanári létszámhiány**
- ▶ **A fejlett társadalmi- és szociális háttér hiánya**
- ▶ Azok a tanulók, *akik nem fejezik be az általános iskolai tanulmányaikat, felnőtt korban nem vagy nagyon nehezen tudják ezt megtenni, még nagyobb nehézségek árán tudnak szakmát szerezni. Szakmai végzettség hiányában nehezen helyezkednek el a munkaerő-piacon, munkanélküliség, szegénység jellemzi őket* (Mayer, 2009).
- ▶ Nem tudnak felzárkózni és az új szakmák betöltéséhez szükséges kompetenciákat elsajátítani
- ▶ **Funkcionális analfabetizmus** (rohamos léptékben fejlődő, tudásalapú társadalomban)

HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TÉRSÉGEK PROBLÉMÁI

KÖVETKEZMÉNY

Helyi társadalmak átalakulása

Etnikailag arculatot váltó települések kialakulása

A magasabb státuszú csoportok helyére a munkaerőpiacról kiszorult, alacsony státuszú lakosság érkezik,

Beszűkülnek a társadalmi mobilitási utak

Elszigetelődés, gettósodó térségek, gettó települések

LEHETŐSÉG

- ▶ **Kistelepülési szintre redukálni a képzések megszervezését** (kompetenciafejlesztő, szakmára irányuló, 8 általános osztály megszerzése)
- ▶ Helyi igényekre decentralizálni
- ▶ Növekedne a résztvevők száma
- ▶ Csökkenne a hátrányos helyzet
- ▶ Nem termelődnének újra a társadalmi viszonyok
- ▶ A térségek innováció fejlesztésének alapja a megfelelő emberi erőforrás képzése, ezért fontos **a mindenki számára elérhető oktatás létrehozása.**
- ▶ **Művelődési házak, könyvtárak, digitális jólét pontok, munkaügyi központok által szervezett partnerségek, önkormányzatok és a nemzetiségi önkormányzatok által biztosított terek**
- ▶ Durkheim – kollektív tudat (Amilyen a vezető, olyan az intézmény, település.)

A KUTATÁSRÓL - CÉLCSOPORT

- ▶ **Tartós munkanélküliségben élők**
- ▶ **NEET fiatalok** (azon 16-29 év közötti fiatal felnőttek, akik nem vesznek részt a foglalkoztatásban, oktatásban vagy képzésben és nem regisztrált munkanélküliek) - **erőforrásként képviselik hazánk gazdasági jövőjét**
- ▶ Képzési lehetőségek, motiválás
- ▶ **Civil közösségek, önkéntesek, kulturális szakemberek, transzlétorok (példakép), mediátorok (közvetítő) bevonása a kutatásba**, akik segítséget nyújtanak a célcsoporttal való kapcsolatfelvételben és kapcsolattartásban.

A KUTATÁSRÓL

- ▶ **Településvizsgálatot** végzek nevelésszociológiai vonatkozásban Somogy vármegye Nagyatádi járásának három településén, feltárom a települések **társadalmi összetételét, gazdasági helyzetét** közművelődési szakember(ek) bevonásával. (NMI, TEF)
- ▶ Célcsoportba tartozók és a szüleik szociális, gazdasági, társadalmi helyzetét, iskolázottsági szintjét, iskolai évisméltések és a lemorzsolódás előfordulását.
- ▶ Az **egyéni életutak feltárásával** keresem a választ a jelenlegi, kilátástalannak mondható helyzet kialakulására.
- ▶ **A sérülékeny társadalmi csoport élethelyzetének vizsgálatáról, a felzárkóztatásra irányuló helyi képzések lehetséges formáiról és a megvalósulásáról** szól kutatásom.
- ▶ **Közösségek, egyének életének jobbá tétele, felzárkóztatása (esélyegyenlőség teremtés)**
- ▶ **A szélesebb körben elérhető felnőttképzés során az alacsony társadalmi réteg életkörülményeinek javulása, kulturális felzárkóztatása, a közösségi élet aktivitása várható**

A KUTATÁSI KÉRDÉSEK

- ▶ Mire van szüksége a kistelepülésen élő perifériás rétegnek?
- ▶ Hogyan illeszthetők a célcsoport fejlesztésébe a helyi lehetőségek a társadalmi mobilitásban való felemelkedéshez?
- ▶ Hogyan bírhatók aktivitásra a célcsoport tagjai?

KUTATÁSI CÉL

- ▶ Felkutatni, kigyűjteni, megszerezni a felnőttek számára ajánlott képzési formákat.
- ▶ Elemezni a kutatási helyszínen eddig megvalósult képzéstípusokat.
- ▶ Közösségi találkozók létrehozása a célcsoport részére, ahol a kompetenciafejlesztés és az autonóm tanulásra irányítás megvalósul.
- ▶ Bizonyítani kívánom, hogy hasznos az autonóm képzés a tartós munkanélküliségben élők és a NEET fiatalok számára, továbbá a kutatás eredményei hasznosuljanak és implementálják.

A KUTATÁS MÓDSZERTANI APPARÁTUSA

1. Elméleti/deduktív (szakirodalom): Felnőttképzés kialakulása, története, gyökerei, felnőttképzés oktatáspolitikai változása, KSH adatok, hatályos törvények

2. Társadalomtudományi kutatások: Online kérdőívek

3. Empirikus/induktív: Beleg, Kisbajom, Kutas települések erősségei, gyengeségei, lehetőségei, veszélyei, lehetséges képzési helyszínei, társadalmi összetétele, struktúrája, humánerőforrás

4. Mélyinterjúk, életút feltárások, következtetések → problémamegoldó elmélet

5. Mintatréningek

6. Eredmények értékelése: SWOT analízis

A KVANTITATÍV KUTATÁSI MÓDSZERREL ELÉRT EREDMÉNYEK

Somogy megyei felnőttképző intézmények

- 126 online, anonime kérdőív → FAR-ban megtalálható somogyi felnőttképző intézmény vezetői
- A téma szempontjából releváns somogyi felnőttképzők száma 39 → 18 válasz + négy intézménnyel személyes kontaktus (50%-os válaszarány)

Somogy megyei települések

- polgármestereknek névre szóló, **243** email üzenetben kiküldött **online-kérdőívekre** csak **34 válasz** érkezett, **14%** → *településvezetők aktivitásának elérése*

Somogy megye felnőtt lakossága

- 190 000 fő/**312 válasz** arra mutat, hogy igény van a felnőttképzésre, a fejlődésre, viszont ez a magasnak tűnő szám még 1%-át sem tesz ki a célcsoportnak

A VIZSGÁLT TELEPÜLÉSEK ADOTTSÁGAI, LEHETŐSÉGEI

Önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató

A három település kedvezményezett társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból

A munkanélküliségi ráta meghaladja az országos átlag 1,75-szeresét

▶ Kevésbé fejlett, gyengén iparosodott, jellemzően agrárterület

▶ A falvakban rossz az esély az alacsonyan képzett, magas életkorúak elhelyezkedésére

▶ Közmunkaprogram

▶ Állandósult a munkanélküliség, a szociális ellátásban részesültek száma magasabb a megyei átlagnál

▶ Mindhárom településen található művelődési ház, könyvtár, óvoda

▶ Településvezetői kiégés, negativizmus

SOMOGY VÁRMEGYEI
KORMÁNYHIVATAL
FOGLALKOZTATÁSI,
FOGLALKOZTATÁS-
FELÜGYELETI
ÉS
MUNKAVÉDELMI
FŐOSZTÁLY

2018-as évtől kezdődően Nagyatád helyszínnel, 20 szakirányban, 25 tanfolyam került lebonyolításra

Kutasról 21 fő, Belegről 23 fő, Kisbajomból 13 fő, összesen 57 fő lett beiskolázva.

A szakirányok közül 17 tanfolyam OKJ végzettséget adó képzés volt.

Ezekon kívül megvalósításra került „8 osztályos felzárkóztató”, „Belépés a digitalizált munka világába” és „Integrációs” (munkavállalói kulcskompetenciákat fejlesztő) képzés is.

MÉLYINTERJÚ ÖSSZEGZÉS

- 3 település – 76 lakossal közvetlen kapcsolatteremtés, ennek 39%-a tartozik a célcsoportba (NEET fiatal vagy munkanélküli), 61%-a szeretné a felnőttképzési tanfolyam megvalósítását (8 általános osztály megszerzése, szakmaszerzés, nyelvtanulás, informatika, bármilyen típusú).

- A célcsoportba tartozók **83%**-a szívesen venne részt lakóhelyén közösségépítő találkozókra, akik szerint nagy szükség lenne a lakosság összefogására.

- A válaszadók **23%**-a nem rendelkezik rendszeres havi jövedelemmel, részmunkaidős (7%), alkalmi (30%), vagy időnyomunkával (20%) tartja fenn magát.

- **3%** nem fejezte be a 8 általános iskolai osztályt. A középiskolai tanulmányokat megkezdte, de ott hagyta az iskolát **27%**, 1 tanévet végzett el 10%, 2 tanévet végzett el 10%, 3 tanévet végzett el 7%, sikeresen befejezte 43%.

- **53%** nem rendelkezik szakmai végzettséggel.

- Az alacsony iskolázottság, munkanélküliség ellenére is **7%** teljes mértékben, **33%** elégedett jelenlegi életével, **53%** tenné életét jobbra és **7%** mondta, hogy nagyon rossz jelenlegi élete.

- **87%** szeretne anyagi helyzetén tanulással javítani, **50%** napi 2-4 órát, **27%** heti 2-4 órát, **0%** havi 2-4 órát, **23%** egyéb időt töltene el tanfolyamon.

- **33%** 0 forintot, **37%** **1000-10000 forintot**, **23%** 11000-30000 forintot, **7%** 30000 forint fölötti összeget szánna a felnőttképzésre.

- **67%** szerint, azon ismerősei, akik részt vettek felnőttképzésben, nem tudtak munkába állni a tanfolyam elvégzését követően és **57%-nak** nem változott kedvezően az anyagi helyzetük sem!

MÉLYINTERJÚ ÖSSZEGZÉS

- Vélemények a közösségépítésről, az előrelépést segítő tanfolyamokról:

„Hasznosnak vélem, és remélem a jövőben tágabb lesz a közösségépítő események és a tanfolyamok lehetősége. Nagyon sok embernek hasznos lehet előrelépés gyanánt. És mindenkire rá férne a közösségépítés, mert az emberi kapcsolatok kihalófélben vannak. Nagy szükség van a közösség építésre. Ez egy színes lehetőség lehetne a közösségek számára.”

(Kutas, 23 éves munkanélküli férfi)

„Fontos lenne a közösség építés, mert az emberek bizalmatlanok egymással, nincs érdeklődés.”

(Beleg, 58 éves munkanélküli nő)

„Fontosnak tartom a közösség összetartását egy faluban. Különböző programok lehetőséget adhatnak az összetartás építésére. Szórakozást, kikapcsolódást nyújthat egy színvonalas rendezvény.”

(Kisbajom, 28 éves munkanélküli férfi)

SZÜLŐI FÓRUM

- ▶ Tartós munkanélküliségben, szociális segéllyel, alkalmi munkával vagy NEET fiatakként tengődnek, gyakori az általános iskolát félbehagyott édesanyák száma.
- ▶ A bizonytalan megélhetés, az alapkompenciák elsajátításának hiánya a jelenlegi általános iskolai tanulók (vagyis a gyermekeik) teljesítményében, viselkedésében is mérhető és aggasztó képet mutat.
- ▶ Cél:
  - Tudja gyermekét segíteni, fejleszteni a családi környezetben
  - Fejlődjön minden szülő egyéni kulcskompetenciája
  - Irányt mutassunk a további fejlődés, a szakmaszerzés, a magasabb iskolai végzettség (legalább a nyolc általános) eléréséhez

SZÜLŐI FÓRUM

1. Jól tudunk kommunikálni?
2. Önismeret
3. Asszertív kommunikáció
4. Szeretetnyelv
5. Családon belüli erőszak
6. Viktimológia
7. Konfliktuskezelés
8. Bullyng
9. Mentális egészség
10. Egészség, ételintolerancia
kezelés
11. Internetes felületek kezelése
12. Helyesírás
13. Szövegértés

SZÜLŐI FÓRUM

Két hetente
találkozó

200
Kiküldött
meghívó

2-5
résztvevő!

ÖSSZEGZÉS

- ▶ Felnőttképzés: hozzájárul ahhoz, hogy nagyobb arányban legyenek jelen az álláskeresők között a szakmával (érettségivel) rendelkezők, mert így kedvezőbbek a munkaerő-piaci esélyek.
- ▶ Közöségi tanulás: kompetencia fejlesztés, közösségteremtés
- ▶ A nyolc általánosnál alacsonyabb végzettségűek esetében a hiányzó osztály/ok megszerzése, és valamely hiányszakma elsajátítása lehetne kézenfekvő megoldás (HEP, Beleg).
- ▶ Országos szakmapolitikai stratégiákhoz kapcsolódás: Új Roma Stratégia, Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030, Nemzeti Fejlesztés 2030, Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió
- ▶ A kedvezményes foglalkoztatási programok hatására a tartós munkanélküliek nagy része is találna munkát.
- ▶ Autonóm tanulás → életvezetési technikák elsajátítása

SZAKIRODALOM

- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/962/EK ajánlása az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, magyar nyelvű kiadás, 49(394), 10-18.
- European Commission (2021). Magyarország: A felnőttoktatás és a felnőttképzés. Elérés: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-funding-35_hu (Letöltés: 2020. 04. 19.)
- Fónay, M. (2009). Romák és az iskola: Lehetőség a kitörésre? <https://ofi.oh.gov.hu/romak-es-az-iskola-lehetoseg-kitoresre> (Letöltés: 2024. 03. 05.)
- Forray, R. K. & Juhász, E. (2008). Az autonóm tanulás és az oktatás rendszere. Új Pedagógiai Szemle, 58(3), 62–68.
- Forray, R. K. (2009). Falusi kisiskola a lokális társadalomban. Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola.
- Forray, R. K. (2011). Felnőttek a felsőoktatásban. In: Zrinszky, L. (szerk.). A megújuló felnőttképzés. Tanulmányok a neveléstudomány köréből (pp. 100-106). Gondolat Kiadó, Budapest.
- Mayer, J. (2009). A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok kialakulása, a felzárkóztatás lehetőségei. <https://ofi.oh.gov.hu/hatranynos-helyzetu-tarsadalmi-csoportok-kialakulasa-felzarkoztatasi-lehetosegei> (Letöltés: 2024. 03. 04.)
- Németh, B. (2021). A felsőoktatási LLL és a közösségfejlesztés összefüggései. *Közösségi Kapcsolódások - tanulmányok kultúráról és oktatásról*, 1(1-2), pp. 15–20. Elérés: <https://doi.org/10.14232/kapocs.2021.1-2.15-20> (Letöltés: 2022. 04. 13.)
- Kocsis Péter Csaba (2022): A szociálpedagógia lehetőségei a szegregátumok fejlesztésében. A területi egyenlőtlenségek csökkentésének célzott programja és ennek tapasztalatai az ágazati (oktatási és szociális) együttműködések tükrében három település példáján keresztül. Doktori értekezés. Pécs.

KÖSZÖNÖM SZÉPEN A MEGTISZTELŐ FIGYELMET!

